

govorimo vogel namesti ogel; a ni isto, kar izvan (zunaj, razun), kakor trdijo hrvaški slovnicearji.

Da se nam je besedica an (èn, n'), ki je tako korenito slovanska, ter je rabila staremu Slovincu, in še dandanašnji rabi vsem drugim Slovanom, izgubila iz knjižnega jezika, krivo je, menim, to, da je sirota po Gorenskem, odkoder je bilo največ pisateljev domá, po večem jako slabega glasú, ter pisatelji niso vedili, kako bi jo zapisali.

Taka se je dozda godila tudi drugi besedici, o kateri sem se namenil danes govoriti, namreč besedici ni (niti). Tudi ona je v navadi po gornjem in dolnjem Kranjskem; ali ker je zelo nema, — zakaj njen i je ostro-kratek, ter se izgovarja pogloblasno, kakor v besedah: nít-i; bít-a — mislimo, da je nimamo več, ter jo v pisanji zamenjujemo z veznico in. Al v narodu to ni tako.

Mi pišemo na pr.: „In konca in kraja ga ni.“ „Kratko in malo ne.“ „Malo in dosti ne.“ „Nisem bil in ne bom.“ Narod pa, ki od pisanja nič ne vé, tukaj ne govori in, ki bi se v njegovih ustih glasil: jín, ampak pogloblasni n' (nъ), kar je pravi staroslovenski ni. Mi bi toraj po pravi narodni govorici morali pisati: „Ni konca, ni kraja ga ni.“ „Kratko, ni malo ne.“ „Nisem bil, ni ne bom.“

Ravno tako nemo se izgovarja po Kranjskem niti, namreč: n' t'. Jaz sem slišal človeka iz Bohinja, ki je rekel: „V seno se je zakopala (dekla), pa se ne oglasi, niti (izreci: n' t') neče vèn.“

Slovenščina in slovanščina sploh rabi to nikavnico, kadar veže več nikavnih stavkov; in pomina vredno je, da se v slovenščini brez obzira na ni ali niti k dopovedku ali predikatu še vselej postavlja nikavnica ne, po čemur se slovenščina loči od latinščine in nemščine. Tedaj: „ni konca, ni kraja ga ni“; „nisem bil, ni ne bom“; ne pa: „ni konca, ni kraja ga je“; „nisem bil, ni bom.“ Ravno tako: „Nisem ga vidil, ni poznam ga.“

Zatoraj tudi mislim, da je naš knjižni: ne — ne nastal iz: ni ne — ni ne ali niti ne — s tem, da je po jambiškem ritmu naglasna teža padala na ne, ter se je pogloblasni ni ali niti spredaj odbrusil, kakor imamo: sém, šè, žé nam. jesém, ješè, užé.

Podajam tedaj te svoje zvedbe blagovoljnim bravcem na prevdarek ter mislim, da besedama an in ni (niti), ker ste v narodu našem od nekda domači, ker ste nam potrebni ter nas tudi edinite z drugimi Slovani, mesta v našem pisanji ne smemo dalje kratiti. Zastran besedice ni menim celó, da nam je dolžnost, popraviti našo dosedanjo napačno ter neslovansko pisavo, ki smo pisaje in nam. ni grešili na pravo narodno govorico.

Ako bi pri veznici ni utegnili nastati pomota z glagolom ni (od nisem), naj se jej dá ostrokiatki naglas: ni.

Podgorski.

Slovensko slovstvo.

* *Zlati vek ali spominica na čast ss. Hermagoru in Fortunatu, sv. Nikolaju in ss. Cirilu in Metodu.* Založili dr. A. Čebašek, L. Jeran, A. Lésar, J. Marn in dr. L. Vončina. V Ljubljani natisnil Jož. Blaznik 1863.

Spominsko leto 1863! svojemu koncu se bližal. Plodoviti so nam Slovincem bili tvoji nogradi in žitne polja. Toda tudi polje našega domačega slovstva rodilo je toliko lepo pisanih slovenskih cvetlic, kolikor dosedaj menda maloktero ali celó še nobeno leto. Tù sem spada krasna knjiga pod ravno omenjenim naslovom, kateri blagi namen je, kakor predgovor njen pravi, da lepo sklepa slovansko 1000letnico s slovensko

1800- in kranjsko 400letnico in prevažnim tem dogodbam stavi spominek na veke. Daljni namen, ki ga izdatelji sklepajo ž njo, je pa tudi, da se, ako se knjiga kmali razprodá, vstanovi letnik, ki se vé, da pod drugim imenom, bi izhajal v središči slovenstva, v beli Ljubljani. Da se spolnijo blagi ti nameni, gotovo napočila je Slovanom zlata dôba ali zlati vek, čegar zarja le so sedanji časi. Da nam kmali dojdeš!

Da so pa spisi prevažne te knjige tudi pripravní doseči blage svoje namene, porok so nam že pisatelji in izdatelji sami, v učenosti sploh in v jeziku sposobni možje, katerih imena na dolgo in široko slovó. *) Iz njene obsega bodo častiti naši braveci sami spoznali resnico, toraj ga z imeni vrlih pisateljev lesem pristavimo.

V prvem, to je, verstvenem delu nahajamo sledeče spise:

Začetki kršanstva na Slovenskem 1) pri prvotnih stanovavcih, 2) pri novih slovenskih naselnikih (*Hicinger*). Iz cerkvene zgodovine kranjske zemlje: 1) škofje nekdanje Emone, 2) kranjski nad diakoni v srednjih časih (*Hicinger*). — Ljubljanske škofje 1) vstanovitev, in 2) mnoge dosedanje spremembe (*Lésar*). — O prvem stolnem mestu Metodovem (*Terstenjak*). — Sv. Klemen rimski papež med Sloveni (*Jeran*). — Razkolništvo izhodnje cerkve v svojem začetku, razvitku in današnjem stanju (*dr. Vončina*). — Verski razločki med staroversko ali pravoslavno in edino pravo rimsko-katoliško cerkvijo (*dr. Čebašek*). — Dve vojski 1) bratovščina ss. Cirila in Metoda, 2) bratovščina ss. Hermagora in Fortunata (*Marn*). — Dvoje kristjanskih vojakov (*Kovačič*). — Triglav Balkanu, pesem (*Lotrič*). — V družem, to je, slovstvenem delu pa spise: Poezija v kršanstvu, pesem (*Okiški*). — Sveto pismo in slovensko slovstvo (*Marn*). — Staroslovenščina. Predgovor. 1) Slovenščina obredni jezik, 2) Glagolica in Cirilica, 3) knjige (*Ladislav Horvat*). — Nestor rusko-slovenski letopisec (*Marn*). — Jezik vseslovanski — Pis najprosteji — Glas najslajši, dobrovoljka. (*Hladnik*.)

Po vsem tem „Novice“ svoje priporočilo sklepaje veselega srca vskliknejo: Evo, slovenski, pa tudi vés slovanski svet! ta spominica ti je pretehtna knjiga, ki se pač najbolj hvali sama. Želeti je, da bi prišla ta spomenica vsem Slovanom v roke vzlasti pa še bratom našim po rodu, pa ne po veri, to je Slovanom pravoslavnim, da izvejo, kaj mi mislimo in želimo, pa nam povejo tudi oni svoje misli. Kdor se v prijazen dogovor spusti, je že na pol poti porazumljenja. — Tisk Blaznikov je izvrsten.

* V J. R. Milicevi tiskarnici je prišla ravnokar na svitlo prav kratkočasna povest pod naslovom „Marija naša pomočnica. Povest za mlade in odrasčene ljudi.“ V tej povesti je sreča v mnogih nesrečah nekega vrlega mladenča, ki je križem po svetu potoval in mnogo doživel, tako mikavno popisana, da je, porok smo mu, nihče iz rok ne dá, preden cele ne prebere.

* Na „Valenštajnov tabor“ se je oglasilo dosti naročnikov in že bi ga bil dal v tiskarnico, al ker sem za gotovo zvedel, da je tù pa tam nabranih še obilo naročnikov, katerih še nimam v rokah, zato sem do sedaj čakal. Prosim lepo, naj mi hitro oznani vsakdo, kdor ima še kaj naročnikov, njihovo število, da morem določiti broj iztisov. Prepoznam naročnikom bi ne mogel vstreči. Prevod sem že poslal v Ljubljano, kjer se jame kmalo tiskati.

V Trstu.

Fr. Cegnar.

* Drugi zvezek slovenskih pesem pod naslovom „Glasi Gorenski“, ki jih izdaja g. Andrej Vavken, učenik v Cerkljah na Gorenskem, je prišel ravnokar v ličnem natisu Miličevem na svetlo. „Kmet“, „Na goro“, „God enakopravnosti“, „Pozdrav“, „Moj dom“, „Poziv Gorencem“, „V 40. listu“, „Lovska“ so zapopadek 2.

*) Iz Štajarskega smo iz veljavnih rok prejeli pretres posamnih spisov „Spomenice“, ki jih „Novice“ prinesó drugi pot.

zvezka Vavkenovih hvale vrednih „glasov gorenskih.“ To pa nam je še posebno všeč, da večina pesem je postavljena za čveteroglasno petje. Bukvovez Gerber v Ljubljani jih prodaja po 70 krajc.

Národopisne stvari.

Črnogorci.

Zgodovinska povest.

V češčini spisal P. Chocholoušek.

(Dalje.)

VI.

Že je bil mrak zemljo pritisnil, ko črnogorski vodja v svojo sobo stopi, razsvetljeno s slabo svetilnico. Uplašena Zaida bila je na zid naslonjena, ker ni znala, kaj bode ž njo. Toda lice njeno ni bilo grozovito, tudi ni kazalo pogleda, kakoršnega opazujemo na ljudeh v zločinstvu vlovljenih.

„Jefrem!“ — zavpije radostna, ko on v sobo stopi, in skoči mu naproti.

Jefrem se žalosten umakne.

„Kaj je to?“ — preplaši se Zaida.

„Da, da, kaj je to? Nesrečna žena!“ — reče Jefrem, in glas se mu je tresel, kakor da bi bil udarjal smrtni zvon, — „izdala si življenje svoje, ko si izdala novo domovino! Povej, česa je turški aga tù iskal?“

„Ne morem in ne smem!“ — odgovori ona in dene roki križem.

„Nehvaležna! S čem je zaslužila Gora to nehvaležnost tvojo?“

„S krvjo svojega očeta plačala sem tebe“ — odgovori molko Zaida; — „toda nečem, da rešim Goro s tvojim življenjem.“

„Z mojim življenjem?“ — zavpije Jefrem.

„Se vé da, dragi moj! s tvojim življenjem!“ — reče Zaida odvažno. — „Ali ti ne preti s smrtjo Stankov brat po boji? On tedaj ne sme živeti. — Če bi Gora propadla, samo da mi ti ostaneš, in to je bilo, o čemur sem govorila z agom.“

„To je strahovito!“ — kričali so nazoči Črnogorci — „poginiti mora.“

„Tiho!“ — zagrmí Jefrem — „ne mešajte se v sodnikovo pravo!“

Črnogorci omolknejo in stopijo pokorno nazaj. Jefrem prekorači nekolikokrat sobo boré se sam s seboj, potem pa obstane pred ženo in pravi: „Zaida!“ s takim glasom, v katerem je stopljena bila vsa njegova ljubezen.

„Moj Bog!“ — izdihne Zaida. Glas ta prebil ji je dušo.

„Umreti moraš!“ — nadaljuje Jefrem, prizadevaje si izdržati hrabrost v sebi.

„Tako so ti veleli!“ — odgovori Zaida na polglasno — „pa meniš li tudi ti, da moram umreti?“

„Moraš, Zaida, moraš!“ — ponavlja Jefrem — „in to po moji roki.“

„Po tvoji roki? O Bog, to bode sladka smrt!“ — in zaletévsí se mu na prsi, praša ga tiho, kakor da se ž njim ljubeznjivo igra: „Kdaj me ubiješ?“

Jefremu se je dozdevalo, kakor da mu srce poka, Črnogorci pa so žalostno gledali to dvojico preko svojih pušk.

„Nemili predjedje! Krvoločni zakoni!“ — zakriči Jefrem v zdvojenji in potegnivši besno handžar, nameri ji ga na srce. Zaida mu zgrabi roko. „Ne tako, mož!“ — reče — „treba je, da mi mirnega duha odpreš vrata v večnost. Glej, jez sem te ljubila, ne tako, kakor ljubijo vaše dekleta, ampak ponositega srca. Udana sem ti bila kot svojemu gospodarju. Zavoljo tebe zapustila

sem očeta; zavoljo tebe pripravila sem mu smrt; bol mi je grozovito srce klal, toda ker sem vedla, da ti še živiš za me, zacelila se je zopet rana. — Sedaj bi bila pa morala tudi tebe zgubiti, kateri ne ostaja nič družega na zemlji dragega! Sklenila sem bila tedaj izdati domovino. Nisem bila izrejena med vašimi dekleti, in zato si nisem mogla priljubiti vaših običajev. Sedaj pa, Jefrem, imej se dobro. Z Bogom! Glej, da te ne pričakujem dolgo!“ Tako mu govori in se ga še bolj oklene.

„Turčin bode že poskrbel, da me ne boš dolgo pričakovala!“ — odgovori Jefrem vés omamljen.

„Nič za to! Paša mi je obetal, da če tebe varovati, čim pobije Črnogorce in osvoji Vranino.“

„Umri tedaj, nesrečna izdajavka po zakonu!“ — reče Jefrem pritisnivši Zaido na svoje prsi in nameri ji handžar na srce.

„Tako, tako, verni moj! — obesi mu se Zaida okoli vratu. S tem poljubcem ločim se od sveta.“

Jefrem mahne z roko, in črnožolti žarek puhne Zaidi iz srca. Nič ni zaječala, toda Jefrem je čutil, kako mu je trdo stiskala roko. Držal jo je v naročji in vés trd gledal je krvavi curek. Potem se obrne proti Črnogorcem in reče: „Umirjeni so duhovi naših očetov!“

Črnogorci niso nič odgovorili, temveč klečé odmolili so na glas „Očenaš“ in trikrat ponovivši besede: „Odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo svojim dolžnikom!“ Potem se vzdignejo in ne besede spregovorivši, odidejo tihih korakov iz sobe.

„Tako, nevesta moja!“ — izdihne Jefrem, poljubuje blede usta Zaidine. — Gora ti je spletla rudeč venec za trugo, in jez čem ti pripraviti grob v razvalinah vraninskih.“

Ko to izgovori, položi Zaido na zemljo, in jame se smejati kakor nor, ko vidi pepelnato njeno obleko krvavo namočeno. „Da, da, to ti ni na um padlo, da se bodeš tako slavno izselila iz tega sveta, toda ti si žena Črnogorčeva, in smrt je nam ravno tako krasna, kakor domovina.“ Potem poklekne k nji in jame ji razpletati dolge lase in pod glavo polagati, kakor je mislil v svoji zmešanosti, da ji ne bode pretrdo.

(Konec prihodnjič.)

Dopisi.

Iz Sarajeva v Bosni na Turškem 20. nov. (Dal.)

— V svojem poslu sem se pred vsem predstavil namestniku deželnega glavarja Muhassi-Beží-u, in ko je vezir Valí se povrnil iz svojega potovanja, tudi njemu. Pogovarjali smo se le po tolmačih. Rekla sta mi, da v vsi deželi ni nikjer kuge več; vendar sta dodala, da bota mudírom (okrajnim predstojnikom) pisala, naj brž naznanijo, če je vendar še kje kakošen kužen kraj. Dosihmal še celó nič niso črhnil; al naš avstrijski general-konzul je izvedil za 4 kužne sela blizo Sarajeva. Kolikorkrat jezdiva v te sela, vselej nama dajo enega zaptíja, da naji spremlja. To je pa tudi vse, kar tukajšnja vlada dela proti kugi. Res je, da je že malo bolnih goved — pa najbolj zatega voljo, ker jim je že skor vsa živina pocepala. Pošast pojmlje, pa tudi ni več tako huda, in mnogo živinčet prebolí. Da si zaupanje dobivava pri ljudeh, ozdravljava živinčeta, ako so še le zbolele, zdrave pa marljivo ločiva od bolnih. Tudi sva spisala kratek poduk za ljudstvo, kako naj se véde pri kugi, kateri je ravno danes v slovanski tukajšnji jezik prestavljen bil. Da bi le tudi prišel ljudstvu v roke! Zdaj pa izdelujeva pravila zoper kužne bolezni, v katerih moreva pa le željo izreči, naj se bolna ali sumljiva živina pobije. Ko dodelava to, piševa še postavo za konjederce in za